

“Təsdiq edirəm”
Tədrisin təşkili və təlim
texnologiyaları üzrə prorektor v.i.e:
dos. Zaur Məmmədov
_____ “___” _____ 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050701 “Aqronomluq”

Fakultə: Aqrar və mühəndislik

Kafedra: Aqrar elmləri

Fənnin adı: Ümumi seleksiya.

Fənn proqramı: Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 14.04.2011-ci il tarixli 1025 sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir.

I. Fənn haqqında məlumat:

Kodu: IPF-B25

Tədris ili: III (2024-2025)

Semestr: VI(yaz)

Tədris yükü (saat) : Cəmi 30 saat. Auditoriyadan kənar 20 saat. Auditoriya saati 10 saat. (5 saat mühazirə, 5 saat laboratoriya)

Tədris forması: Qiyabi

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 3 kredit

Auditoriya № 302

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi: Hüseynov Həzər Ağahüseyn oğlu. dosent

Məsləhət günləri və saati: V gün

E-mail ünvanı: lankaranbts@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Füzuli 170 a

III. Əsas ədəbiyyat

1. Seyidəliyev N.Y. Genetika, seleksiya və toxumçuluq. Bakı 2010
2. Qurbanov F.H. Kənd təsərrüfatı bitkilərinin seleksiya və toxumçuluğu. Bakı 2011.
3. Seyidəliyev N. Y. Genetika. Dərslik, Gəncə, 2005.
4. N.Y. Seyidəliyev, F.H. Qurbanov, M.Z.Məmmədova.Toxumşünaslıq.Bakı, “MBM”, 2014, 312 səh.
5. Axundova E.M. Ekoloji genetika. Bakı "Təhsil", 2006, 264S.

Əlavə ədəbiyyat

6. Генетика / Б. Гуттман, Э. Гриффитс, Д. Сузуки, Т. Куллис. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 448с.
7. Quliyev R. Ə. Genetikanın əsasları ilə bitkilərin seleksiyası. Bakı, 2003.
8. Quliyev R. Ə., Əliyeva K. Ə. Genetika. Dərslik, Bakı, 2002.
9. Жимулев И.Ф. Общая и молекулярная генетика Новосибирск, изд-во Новосибирского ун-та, 2002, 458 с.
10. Seyidəliyev N. Y. Genetika 100 sual və 100 cavab. Dərs vəsaiti, Bakı, 2001
11. A. İbrahimov, F. H. Qurbanov. “Seleksiya və toxumçuluq” laborator-praktikum - Bakı, 2012, 383 səh.
12. İnternet resursları.

IV. Prerekvizitlər: Fənnin təsviri üçün genetika, seleksiya və toxumçuluq-1 (Genetika) fənninin tədrisi vacibdir.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda başqa fənlərində tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Tələbələrə aqrar təsərrüfat bitkilərinin genetikə, seleksiya və toxumçuluğu fənninin aktual problemləri ilə tanış etmək, kənd təsərrüfatının bu sahəsi üzrə müasir nailiyyətlərini, yeni texnologiyalarını və ekologiyaya təsir etmədən, müxtəlif ekoloji şəraitlərdə onların məhsuldarlığını və məhsulun keyfiyyətini yüksəltmə yollarını aşılamaqdır.

Genetika, seleksiya və toxumçuluq fənninin əsas məqsədi insanın ərzağa olan tələbatını ödəmək üçün yüksək məhsuldar, davamlı və keyfiyyətli sortlar yaratmaqdır. Bunun üçün kənd təsərrüfatı bitkilərinin genofondunun toplanması, onların biomüxtəlifliyinin qorunması, onlardan başlanğıc material kimi istifadə edilərək yüksək məhsuldar sortların yaradılması çox vacibdir. Bu zaman ekoloji təmiz məhsul istehsalına diqqət yetirilməsi və müasir texnologiyaların tətbiqi çox önəmlidir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmaz, onun həmin fənn üzrə akademik burcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq meyarları nəzərə alınır. Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 30 bal kollektivə görə, 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Hər sual 10 bala qədər qiymətləndirilə bilər.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10 bal - tələbə keçilmiş materialı dərsi başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.

-9 bal - tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açar.

-8 bal – tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qusurlara yol verir

-7 bal – tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir

-6 bal – tələbənin cavabı əsasən düzgündür

- 5 bal – tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir

- 4 bal – tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir

- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir.

- 1-2 bal – tələbənin mövzudan qismən xəbəri var

- 0 bal – suala cavab yoxdur

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semester nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahana qədərki ballar əsasında)

91-100 bal	əla	A
81-90 bal	Çox yaxşı	B
71-80 bal	yaxşı	C
61-70 bal	kafi	D
51-60 bal	Qənaətbəxş	E
51-baldan aşağı	Qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməlidir.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə - 5 saat, laboratoriya - 5 saat. Cəmi 10 saat

№	Mövzular	Mühazirə	Tarix
1	Mövzu: Seleksiyanın qısa inkişaf tarixi. Sortun kənd təsərrüfatında əhəmiyyəti və rolu Plan. 1. Seleksiya və toxumçuluğun qısa inkişaf tarixi 2. Seleksiya işinin tarixi inkişafının əsas mərhələləri 3. Seleksiya işinin istiqamətləri 4. Bitki seleksiyasının əsas bölmələri 5. Dövlət və özəl seleksiya 6. Sort haqqında anlayış və təsərrüfatın sortla tələbatı 7. Sortun ərzaq təhlükəsizliyində rolu 8. Sortların mühafizəsi 9. Müasir seleksiya sortlarının müxtəlifliyi 10. Transgen bitki sortları 11. Başlanğıc materialın növləri 12. Başlanğıc materialda dəyişkənliyin qanunauyğunluğu 13. Mədəni bitkilərin mənşə mərkəzləri 14. Seçmə üçün dəyişkənlik mənbələri 15. Bitkilərin əlamət və xüsusiyyətləri 16. Bitki genetik müxtəlifliyinin vəziyyətinə təsir edən amillər 17. Kənd təsərrüfatı bitkilərinin yabanı əcdadları 18. Biomüxtəlifliyin məzmunu və mahiyyəti 19. Biomüxtəlifliyin qorunmasında təbiət-cəmiyyət münasibətlərinin rolu 20. Azərbaycanda bioloji müxtəliflik Mənbə:[2.4.5.6.7.12]	2	
2	Mövzu: Eksperimental mutageniz və onun seleksiyada istifadəsi Plan. 1. Təbii mutasiyaların seleksiyada istifadəsi 2. Mutasiya təsnifatının prinsipləri 3. Generativ və somatik mutasiyalar 4. Uyğunlaşdırma əhəmiyyətinə görə mutasiyaların təsnifatı 5. Süni mutasiyaların seleksiyada istifadəsi 6. Seleksiya müşahidələri 7. Seleksiya təcrübələri 8. Seleksiyada laboratoriya metodu 9. Seleksiyada vegetasiya metodu 10. Seleksiyada lizimetriya metodu 11. Seleksiyada tarla metodu 12. İstehsalat şəraitində tarla təcrübələri	2	
3.	Mövzu: Seçmənin üsulları. Seleksiya prosesinin təşkili və texnikası. 1. Seçmənin seleksiya əhəmiyyəti 2. Fərdi seçmə 3. Fərdi seçmənin variantı 4. Kütləvi seçmə		

5.Bir dərəcəli və çoxdərəcəli kütləvi seçmə 6.Seleksiya prosesində təcrübənin tipikliyi,dəqiqliyi və biramilli fərq prinsipi. 7.Seleksiya təcrübələri üçün sahənin seçilməsi 8.Seleksiya növbəli əkinləri Mənbə: (5,8,9,12)		
Cəmi:	5	

Laboratoriya-praktiki məşğələlər

Nö	Laboratoriya mövzuları	Saat	Tarix
1.	Seleksiya işinin istiqamətləri ilə tanış olmaq.Bitki seleksiyasının əsas bölmələrini öyrənmək.	2	
2.	Dövlət və özəl seleksiya ilə tanışlıq.Transgen bitki sortlarının təyini.	2	
3.	Müasir seleksiya sortlarının mühafizəsi ilə tanışlıq.	1	
	Cəmi:	5	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar: Tələbələr “Ümumi seleksiya” fənninin inkişaf tarixini öyrənməklə, seleksiyada əldə olunan müsbət işləri, problemlərini, məqsəd və vəzifələrini, tədqiqat üsullarını, onların ixtisaslarına olan münasibəti gücləndirmək, müasir informasiya texnologiyalarına çıxışı təmin etmək, mövzu üzrə yeni tətbiq edilən texnologiyaların nailiyyətlərini mənimsəmək, tədris təcrübə sahəsində seleksiya işlərinin həyata keçirilməsini öyrənməkdən ibarətdir.

XII.Tələbənin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIII.Fənn üzrə təlim nəticələri.

FTN 1.Seleksiya haqqında anlayış, inkişaf tarixi və məqsədlərinə, krossinqover, mutasiyalar, növlərarası hibridləşmələr, xromosom mutasiyaları, seçmə və gen mühəndisliyinin elmi əsaslarına yiyələnmək.

FTN 2.Dəyişkənliklər, irsi və ətraf mühit dəyişkənliklərinin əmələ gəlmə mexanizmlərini, mitoz və meyoza bölünmənin prinsiplərini tam mənimsəmək.

XIV.Kollektiv sualları.

1. Seleksiya və toxumçuluğun qısa inkişaf tarixi
2. Dövlət və özəl seleksiya
3. Sortların mühafizəsi
4. Bitkilərin əlamət və xüsusiyyətləri
5. Təbii mutasiyaların seleksiyada istifadəsi
6. Generativ və somatik mutasiyalar
7. Seleksiya müşahidələri
8. Seleksiyada tarla metodu
9. Seleksiya təcrübələri üçün sahənin seçilməsi
- 10.Fərdi seçmə

XV. İmtahan sualları:

--blok--

Seleksiya və toxumçuluğun qısa inkişaf tarixi

Seleksiya işinin tarixi inkişafının əsas mərhələləri

Seleksiya işinin istiqamətləri

Bitki seleksiyasının əsas bölmələri
Dövlət və özəl seleksiya
Sort haqqında anlayış və təsərrüfatın sortla tələbatı
Sortun ərzaq təhlükəsizliyində rolu
Sortların mühafizəsi

--blok--

Müasir seleksiya sortlarının müxtəlifliyi
Transgen bitki sortları
Başlanğıc materialın növləri
Başlanğıc materialda dəyişkənliyin qanunauyğunluğu
Mədəni bitkilərin mənşə mərkəzləri
Seçmə üçün dəyişkənlik mənbələri
Bitkilərin əlamət və xüsusiyyətləri
Bitki genetik müxtəlifliyinin vəziyyətinə təsir edən amillər

--blok--

Kənd təsərrüfatı bitkilərinin yabanı əcdadları
Biomüxtəlifliyin məzmunu və mahiyyəti
Biomüxtəlifliyin qorunmasında təbiət-cəmiyyət münasibətlərinin rolu
Azərbaycanda bioloji müxtəliflik
Təbii mutasiyaların seleksiyada istifadəsi
Mutasiya təsnifatının prinsipləri
Generativ və somatik mutasiyalar
Uyğunlaşdırma əhəmiyyətinə görə mutasiyaların təsnifatı

--blok--

Süni mutasiyaların seleksiyada istifadəsi
Seleksiya müşahidələri
Seleksiya təcrübələri
Seleksiyada laboratoriya metodu
Seleksiyada vegetasiya metodu
Seleksiyada lizimetriya metodu
Seleksiyada tarla metodu
İstehsalat şəraitində tarla təcrübələri

--blok--

Seçmənin seleksiya əhəmiyyəti
Fərdi seçmə
Fərdi seçmənin variantları
Kütləvi seçmə
Bir dərəcəli və çoxdərəcəli kütləvi seçmə
Seleksiya prosesində təcrübənin tipikliyi, dəqiqliyi və biramilli fərq prinsipi
Seleksiya təcrübələri üçün sahənin seçilməsi
Seleksiya növbəli əkinləri

“Ümumi seleksiya” fənnin sillabusu 050701-Aqronomluq ixtisası üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir.

Sillabus “Aqrar elmləri” kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq edilmişdir (23 may 2025-ci il. protokol №09)

Fənn müəllimi:

dos. H.A.Hüseynov

Kafedra müdiri:

dos.İ.C.Kərimov